

VERDENSBYER – URBANE FORESTILLINGSVERDENER

For fremtiden vil jeg selv beskrive byerne – havde Khanen sagt. – Og du skal afgøre på dine rejser, om de eksisterer. Men de byer som Marco Polo besøgte, var altid forskellige fra dem, som kejseren havde forestillet sig.

(CALVINO, *De usynlige byer* 62)

De fleste byer i verden har været udsat for store forandringer i de seneste årtier. Verden over har urbaniseringsprocesserne gennemgået en voldsom acceleration, og byerne er vokset tættere sammen både økonomisk og kulturelt. De transnationale selskaber og deres indvirkninger på så vel lokale som globale økonomier har skabt nye netværk af byer, og udbredelsen af globale og regionale kulturindustrier, kulturarvsfonde, masseturisme, beskæftigelsesmigration, akademiske udvekslinger og spektakulære kulturbegivenheder som biennaler, sportsstævner og udstillingssucceser har gjort “andre byer” til en del af vores måde at leve og opfatte verden på. Tillige med disse udviklinger er der kommet en ny, pulserende litteratur på banen blandt verdens økonomer, sociologer, antropologer og urbanteoretikere. Denne litteratur søger at beskrive tendensen i de urbane udviklinger, sådan som den kommer til udtryk i deres skiftende relationer til nationer og regioner, til sociale bevægelser og til konsekvenserne af den globaliserede økonomi og verdenskultur. Ganske vist ville man med rette kunne problematisere de historiske, hierarkiske og propagandistiske implikationer af mange af disse termer, for eksempel ord som “globalisering” og “den globale by”, men der er ingen tvivl om, at der er en ny forståelse af byer og verdenskultur under opsejling her i begyndelsen af det 21. århundrede.¹ Vi må udnytte den nye viden om byer, der er blevet produceret i sammenhæng med globalisering, idet vi samtidig skærper presset på de måder, hvorpå man hidtil har forstået globaliseringsprocesserne inden for de forskellige videnskaber.

¹ For en fortrinlig kritisk gennemgang af det forskningsfelt, der knytter sig til globale byer, se redaktørernes introduktion i Brenner og Keil 1-16. Se Michael Peter Smith for en gennemført kritik af og et alternativ til den binarisme, økonomisme og funktionalisme,

der har været kendetegnende for tidligere forskning i globale byer eller verdensbyer hos folk som David Harvey, Manuel Castells, John Friedman og Saskia Sassen.

Som indvånere i Vestens akademiske verden og som kritikere af globaliserings neoliberale sejrstolthed har vi ofte utilstrækkeligt kendskab til de dybere historier bag og de aktuelle udviklinger i byområder i andre dele af verden. Derfor er vi nødt til at fokusere mere på byer uden for de nordatlantiske territorier og G8-landene. Dermed ønsker jeg på ingen måde at underkende den store gennemslagskraft, Paris, London, New York og Los Angeles' urbane forestillingsverdener har haft i andre dele af verden, og da slet ikke at lade imperiets, den koloniale erobring og herredømmets historie ude af betragtning. At sætte parentes om det nordatlantiske område er en nødvendig, men i sig selv utilstrækkelig metode til forskydning af de redegørelser for moderniteten, der er udgået fra Vesten, et greb, som er analogt med, men en smule forskelligt fra Dipesh Chakrabartys forsøg på at marginalisere Europa. Det er helt enkelt baseret på den pragmatiske tanke, at vi behøver en langt dybere viden om modernitetens historiske opståen og udviklinger i den ikke-vestlige verdens byer, om de urbane konstellationer og konflikter, den har udløst der, og om hvad sådanne udviklinger kan betyde for bykulturer i bred forstand i dag.

Men hvad skal man så forstå ved en urban forestillingsverden? På dette punkt vækker Italo Calvino's vidunder af en bog, *De usynlige byer*, overordentlig dyb resonans. Calvino har engang forholdsvis nostalgisk beskrevet sin egen bog som "noget i retning af et sidste kærlighedsdigt om byen" ("Italo Calvino on Invisible Cities"). Titlen anslår bogens egen fiktionspræmis, men den vidner også om, at man som enkeltperson aldrig vil kunne begribe en virkelig by i dennes nutidige eller fortidige totalitet. Det er netop grunden til, at de urbane forestillingsverdener er forskellige afhængigt af et væld af perspektiver og subjekt-positioner. Alle byer er palimpsester af virkelige, forskelligartede erfaringer og erindringer. De rummer en stor variation af forskellige spatielle praksisser, deriblandt arkitektur og byplanlægning, administration og erhvervsliv, arbejde og fritid, politik, kultur og hverdagsliv. De består af en kakofoni af stemmer og er som oftest kendetegnet ved en mangfoldighed af sprog. I en vis henseende forbliver alle byer dybest set usynlige, ligesom alle byer i dag er verdensbyer, i den forstand at der ikke længere findes nogen ren, ubesmittet, monokulturel eller ensproget lokalitet, hvilket i øvrigt historisk set formentlig har været undtagelsen snarere end reglen. Ikke desto mindre bliver lokaliteten til stadighed skabt på ny gennem vores alt andet end usynlige bevægelser gennem byrummet, gennem vores erkendelse og tackling af de byggede omgivelser, hvori vi befinder os, og gennem alle vores interaktioner med bylivet.² En urban forestillingsverden forstår jeg altså først og fremmest som byboernes forestilling om deres egen by som stedet, hvor hverdagslivet udfolder sig, og som ramme dels om inspirerende traditioner og kontinuiteter og dels om historier om destruktion, kriminalitet og konflikter i enhver afskygning. Byrummet vil altid være et socialt rum, der inddrager subjektiviteter og identiteter, som er differentieret af klasse og race, køn og alder, uddannelse og religion. De urbane forestillingsverdener er vores kognitive og somatiske billeder af de steder, vi bor, arbejder

og leger. Den er et legemliggjort materielt faktum. De urbane forestillingsverdener er således ikke ren indbildning, men derimod en del af byens virkelighed. Vores ageren i byen er styret af vores tanker om byen og vores syn på den.

Det har altid forekommet mig, at det enten var alt for overilet og forhastet eller simpelthen en kategorifejl at snakke om globalisering og global kultur. Der findes tydeligvis ikke én global kultur, som er fælles for alle indbyggere på jordkloden, og der vil sandsynligvis heller aldrig opstå en sådan samlet kultur. Selve kulturbegrebet indebærer strid, kritik og konflikt. De lokale og nationale historier, religiøse tilhørsforhold og skikke, sprog og kulturelle udtryksmåder er helt enkelt alt for divergente til, at de nogensinde ville kunne sammensmeltes til en eller anden form for kulturelt esperanto. Det er det, jeg mener med kategorifejl. Det dystopiske indtryk af en enkelt, stadig mere dominerende hegemonisk globalkultur artikuleres af de folk i USA og resten af verden, der begræder den kulturelle amerikanisering gennem forbrugersisme, medier og McDonald's, og som holder den vestlige modernitet generelt ansvarlig for alverdens dårligdomme – som regel uden selv at have gidet sætte sig ind i andre kulturer og sprog. I amerikansk sammenhæng risikerer kritikken af globaliseringen som decideret hegemonisk kulturimperialisme at forfalde til ahistorisk skyldspolitisk kombineret med, hvad min kollega Gayatri Spivak har kaldt sanktioneret uvidenhed (9). Uden for USA knytter kritikken an til dybe nationale og kulturelle antiamerikanske strømninger, som ofte er udtryk for lige så stor uvidenhed. I begge tilfælde er den snæversynede provinsialisme ubestridt fremherskende. Under alle omstændigheder har hverken markedsøkonomiens, privatiseringens og cyber-fremtidens sejrstolthed eller den apokalyptiske klagesang om homogenisering og kulturimperialisme a la Disney og McDonald's kunnet tilbyde overbevisende modeller for forståelsen af de aktuelle urbane transformationer af en ikke længere bipolar verden.

Der er imidlertid en anden definition på global kultur, som virker mere loven- de og måske ligefrem fremstår kosmopolitisk på en ny måde, idet den rummer og opretholder en dialektisk spænding mellem det universelle og det specielle frem for at satse på det ene frem for det andet. Dette synspunkt anerkender alle eksisterende kulturelle artikuleringer i netop deres forskelligheder og affiniteter. Det hverken benægter eller overdriver den betydelige indvirkning, som den vestlige massekultur, teknologi og livsstil har haft verden over, men det fremhæver pluraliteten ved at fokusere på spatiel spredning, oversættelse, approprieringer, transnationale forbindelser og grænsekrydsninger, der for så vidt ikke er nye, men har gennemgået en voldsom acceleration og forstærkning i de senere årtier.³ Ved ikke at opfatte de vestlige byer som det eneste mulige udgangspunkt for en analyse udvider denne tilgang ydermere vores geografiske forestillingsevne. Det drejer sig her

2 "Produktionen af lokalitet" er et af de mest anvendelige koncepter, der fremskrives i Appadurai *Modernity at Large*.

3 Se for eksempel Appadurai *Modernity at Large*, Hannerz, Pieterse og Smith.

om et overordentlig rigt forskningsfelt i relation til kulturel oversættelse, men det står endnu ubesvaret hen, hvordan man skal forene det universelle og det specielle i en kulturkritisk praksis uden at forfalde til hverken empirisk partikularisme eller abstrakt universalisme.

For at få et bedre greb om “det globale” bør man fokusere på de steder, hvor den såkaldt globale kultur primært bliver produceret. Byer har altid virket fortættende på de kulturelle udviklinger og deres dynamik, og det gør de også i dag. I forlængelse af Charles Taylors brug af termen *social imaginary* og Henri Lefebvres argumentation omkring den sociale produktion af rum er det blevet forholdsvis udbredt at tale om urbane forestillingsverdener.⁴ Det er imidlertid en term, der bliver brugt på forskellig vis. Nogle fokuserer fortrinsvis på medie billeder, cyberspace og global populærmusik som det, der knytter byerne sammen. Andre fokuserer snarere på translokale sociale bevægelser i forbindelse med jordrettigheder, ulovlige bosættelser og boligforhold eller på transnationale, internetbaserede græsrodsaktiviteter med sigte på menneskerettigheder eller miljøanliggender.⁵ Atter andre har set en nøgle til forståelsen af vor tids urbane forestillingsverdener i de forskellige forbindelsesled mellem lokal forankring og translokale erhvervsrelationer og handelspraksisser.⁶ Faktisk er alle disse elementer – i samspil med det *longue durée*, der udgøres af skikke, sprog og hverdagspraksisser – et afgørende aspekt af tilblivelsen af samtidens urbane imagination.

Ganske vist har utopierne om det gode liv og de spøgelsesagtige skrækscenarier med forbrydelse, korruption og forfald altid eksisteret side om side i de urbane forestillingsverdener. Tænk på den lysende by på toppen af bjerget eller den babilonske skøge, som begge er dybt rodfæstede kønnede metaforer for byen. Tænk på de glitrende storbymidter i glas og stål eller det 21. århundredes vidtstrakte megabyer og deres slumkvarterer, ghettoer og blikskursbyer. I dag gør både glansen og mørket sig gældende i de former, der er specifikke for det 21. århundrede: Den modernistiske utopi og dens aktuelle kommercielle og forbrugeristiske hybris med forstæder, velhavende omegnskvarterer og afspærrede boligområder side om side med modernitetens skyggeside, hvor ghettoer, blikskursbyer og favelaer strækker sig kilometer efter kilometer ud i landområderne.

De urbane forestillingsverdener danner imidlertid også ramme om møder med andre byer medieret af rejser og turisme, diasporaer og beskæftigelsesmigration, biografilm, fjernsyn og internet. Det globale og det lokale vil uvægerlig sammenblandes – et faktum, som er blevet beskrevet med den rammende neologisme “globalisering” (Robertson). Dette sproglige krumspring, som faktisk oprådte i en japansk bilreklame, før det vandt udbredelse i den akademiske verden, er imidlertid lige så abstrakt som den foregående tilgang, der opererede med en simpel binær modstilling mellem det lokale og det globale. Også denne vending risikerer at tilsløre mere, end den afdækker. Den afholder os fra at spørge ind til de nærmere detaljer af sammenblandingen af det globale og det lokale i en konkret urban forestillingsverden. I første omgang har den måske nok haft stor værdi som en kritik

af den tidligere binaritet mellem det globale og det lokale, men den globale tilgang risikerer selv at udvikle sig til ren abstraktion uden historisk dybde.

Allerede for eksempel verdensudstillingerne, som i slutningen af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede frem til Anden Verdenskrig primært blev afholdt i den industrialiserede del af verden, skabte sådanne møder mellem det lokale og det globale, og nogle af deres kulturformer går igen i dag i begivenheder som De Olympiske Lege, VM i fodbold og, med et mere begrænset publikum, biennaler og specialiserede handelsmesser (biler, elektronik).⁷ Nogle økonomer har påpeget, at verden allerede omkring år 1900 var lige så økonomisk sammenhængende som i dag.⁸ Deres økonomiske argumentation er meget overbevisende, men enhver sammenligning mellem verdensudstillingskulturen fra Crystal Palace i London i 1851 til *Century of Progress*-udstillingerne i New York og Chicago i 1930'erne og de urbane erfaringer i vores samtid vil vise, at de mentale og reelle forbundetheder i dag udspiller sig i en helt anden målestok og gør sig gældende for et stadig stigende antal mennesker. Samtidig har denne øgede spatielle nærhed, faciliteret af de intensiverede bevægelser hen over landegrænserne, af rejseaktiviteter og legal og illegal immigration, genereret nye frygtformer og etniske konflikter verden over. Afstand og nærhed indgår i et nyt og omskifteligt forhold i vores verden. I sin analyse af modernitet og det postmoderne vilkår taler David Harvey meget elegant om den sammentrækning af tid og sted, som moderniteten har afstedkommet i verden.⁹ Indordningen af den spatielle verden i et net af længde- og breddegrader og indførelsen af tidszoner i 1884 baseret på Greenwich-tid var de iøjnefaldende tegn på behovet for at styre relationen mellem tidslig og spatiel afstand og nærhed på globalt plan. I kølvandet på de stadig hurtigere befordringsmidler og kommunikationsteknologier er de spatielle og tidslige afstande skrumpet ind, og selve den menneskelige perception har gennemgået en historisk forskydning. Denne tese overser imidlertid en anden afgørende perceptuel forskydning, som er en direkte følge af sammentrækningen af tid og rum og ligeledes kan føres tilbage til en tidligere historisk fase i slutningen af det 19. århundrede. Som det fremgår af verdensudstillingernes enorme succes, var den særdeles reelle sammentrækning af tid og rum en følgevirkning af nye teknologier og imperial ekspansion, selv dengang led-saget af samtidig udvidelse af tid og rum i forestillingsverdenen.

4 Blandt de nyere publikationer kunne man især fremhæve Taylor. Se også Lefebvre *La production de l'espace*.

5 Mest interessant i den forbindelse er Smith, som forsøger at rekonstruere urbanteorien i transnationalt regi.

6 Sklair har leveret en af de mest indflydelsesrige beskrivelser af den transnationale kapitalist-klasse.

7 Rydell har skrevet nogle af de bedste indføringer i verdensudstillingernes historie (*All the World's a Fair; World of Fairs*).

8 Hirst & Thompson udvikler deres økonomiske analyse med henblik på at udfordre den fremherskende præsentistiske globaliseringsdiskurs.

9 Hvis Harveys forestilling om en sammentrækning af tid og sted frigøres for sin teknologiske og økonomiske determinisme, vil den være meget anvendelig i forbindelse med især litteratur- og kulturanalyse.

Verdensudstillingerne fokuserede ikke alene på teknologiske og urbane fremtidsvisioner, de iscenesatte også møder mellem Vesten og dens Andre. På flere af verdensudstillingerne var "Kairos Gader" en af de helt store attraktioner, som trak på og skærpede, hvad Edward Said har beskrevet som Vestens "forestillede geografi" (77). Disse altid kortvarige og meget teatral optrin var i sig selv en primær mise en scene af tid/rum-sammentrækning. Ideologisk fungerede verdensudstillingerne som et afgørende led i populariseringen af Vestens formodede overlegenhed over orienten eller den primitive verden – et greb, som blev stadig mere preserende og problematisk i takt med verdensdelenes konvergens. De dannede imidlertid også ramme om kulturmøder hen over grænserne og åbnede op for en ukendt verden fuld af muligheder – hinsides det velkendte, hinsides det kuriøse.¹⁰ Selvom den kuldsejlede i praksis, var den socialistiske internationalisme en af de centrale politiske manifestationer af denne udvidelse af tid og rum i forestillingsverdenen. De forskellige aspekter af arven efter den socialistiske internationalisme bør udforskes og omskrives og ikke henvises til historiens skraldespand.

Denne samtidige sammentrækning og udvidelse vil jeg beskrive som det tid/rum-paradoks, moderniteten har skabt. I en tid, hvor afstandene mellem byerne synes at svinde ind, er og bliver de urbane forestillingsverdener en nøgle-lokation for denne udvidelse. Vi er i dag vidner til direkte møder med andre kulturer, en svækkelse af landegrænserne og de nationale identiteter, religionsammenstød og en opløsning af de stabile territorialiteter gennem konkret migration og medierepræsentationer. Alt dette giver sig udslag i imaginære udvidelser af rum og tid med indbyrdes stærkt modstridende konsekvenser. I vores globaliserede verden kommer folk ikke blot tættere på hinanden, hvilket potentielt skaber større fællesskab, som Marshall McLuhan gav udtryk for med sin katolske og i sidste ende antimoderne fantasi om den globale landsby. De bærer rundt på erindringer om konflikter og uforeneligheder med dybe historiske baggrunde, animositeter med rod i enten imperialt herredømme før og nu eller helt enkelt i frygt for andethed bibragt af historier om krig, religiøs konflikt og ideologisk manipulation. På trods af den nyfundne begejstring over bylivets potentialiteter hjem søges vor tids urbane forestillingsverdener lige så meget af ødelæggelses- og forfaldsscenerier som tidligere. Det er derfor, Dickens' og Dostojevskijs byromaner, E.A. Poes "Manden i mængden", Döblins *Berlin Alexanderplatz* og Kracauers dystopiske prosaminaturer om byscenerier i Berlin, Marseille og Paris stadig står så stærkt i europæisternes forestillingsverden.

De globale byers diskurs

Der er også noget andet, der må siges i forbindelse med, hvordan studiet af urbane forestillingsverdener udsprang af teorien om verdenssystemer og den nye urban-geografi, og hvordan man kan tænke dette studium i relation til de kulturelle og historiske spørgsmål, som er de humanistiske videnskabers primære fokus. I

1990'erne blev globaliseringsprocesserne forstået som et radikalt nyt fænomen, primært studeret som et spørgsmål om økonomi (finansielle markeder, handel, transnationale erhvervselskaber), informationsteknologi (fjernsyn, computere, internettet), politik (nationalstatens og civilsamfundets aftagende betydning og ngo'ernes fremvækst) og internationale menneskerettigheder. Hvor en stor del af disse arbejder var præget af kortsigtet samfundsvidenskabelig modeldannelse, da har verdenssystemteoretikere som Immanuel Wallerstein og Giovanni Arrighi med rette påpeget, at kapitalismen må forstås i størst mulig spatiel og tidlig målestok – nemlig inden for rammerne af en verdensøkonomi, som ikke opstod ud af det blå i 1980'erne eller 1990'erne, men faktisk har dybe historiske rødder. Sammen med Henri Lefebvres banebrydende arbejde med byrummet og hverdagslivets sociologi i 1960'erne¹¹ satte verdenssystem-tilgangen til politisk økonomi sit præg på den nye urbanegeografi og bysociologi hos forskere som Manuel Castells, Edward Soja og David Harvey, der har bidraget utrolig meget til at gøre globaliseringsprocesserne synlige og forståelige som en ny fase i kapitalismens udvikling fra fordisme til postfordisme, fra nationaløkonomierne og deres internationalistiske sammenknytninger til de globale pengestrømme og netværkssamfundet.¹² Alle disse bestræbelser stod konfronteret med behovet for at forstå globaliseringen i en dybere historisk sammenhæng og sammenligne den med tidligere fænomener såsom internationalisering, imperiedannelse og kolonisering i hvert fald siden det 18. århundrede, hvis ikke endnu længere tilbage i tiden, for slet ikke at tale om de andre former for globalitet, der har haft deres opblomstringer, inden den europæiske modernitet overhovedet gjorde sin entré på verdensscenen (Hopkins).

Omkring midten af 1990'erne havde globaliseringsdiskursen knyttet tætte forbindelser til den socialvidenskabelige byforskning. Ligeledes i de humanistiske videnskaber havde bykulturer været genstand for voksende interesse allerede siden 1970'erne. En stor del af dette arbejde forekommer at have været fremdrevet af en kritisk nostalgi efter en form for bydannelse, som reelt snarere tilhørte en tidligere, mere heroisk fase af moderniteten end vor tid: Baudelaires og Manets Paris, *fin de siècle*-Wien, Bloomsbury-kredsens London, Weimar-Berlin og Harlem Renæssancens New York. Den fremherskende ånd i disse arbejder kan mest rammende beskrives med Hegels diktum, at Minervas ugle først begynder sin flugt, når natten falder på. Disse studier i de klassisk-modernistiske byer og deres kultur har karakter af værdifulde erindringsarbejder og står i den henseende i skyggen af de urbane transformationer, der har udspillet sig i vores egen tid. Det er således ikke tilfældigt, at de ofte røber en vis tabsfornemmelse for ikke at sige decideret nostalgi i forhold til den modernistiske by – en nostalgi, der utvivlsomt er næret af visheden om,

10 Den dialektik er blevet understreget meget godt af Bennett. Se også Mitchell "The World as Exhibition".

11 Lefebvre *La production de l'espace; Critique de la vie quotidienne*.

12 Castells; Harvey; Soja. For en fremragende kritik af deres arbejde, se Smith.

at disse prototypiske modernistiske byer og deres pulserende fremtidsvisioner inden længe vil høre fortiden til og ikke længere er på forkant med de globale udviklinger. Siden 9/11 har selv New York ikke længere været *delirious* – den term, Rem Koolhaas bragte på bane i 1978 for at gøre krav på denne dimension af modernismen over for så vel den postmoderne populisme (Venturi) som traditionalismen (Krier) i arkitekturen.¹³ I de senere årtier har nogle af disse klassisk modernistiske byer i Europa tillagt sig en vis museal fernis som byer med fredning i højsædet. Vestens modernistiske by er tydeligvis blevet et historisk fænomen, men man bør ikke undervurdere den museale dimensions betydning for de urbane økonomier og bylivet. I dag er byer mere afhængige end nogensinde tidligere af “kulturel ingeniørkunst” for at kunne tiltrække kapital, erhvervsaktiviteter og magt. Selv små byer er afhængige af denne form for “image-konstruktion” – skabelsen af et kulturelt image og en kulturel arv, der kan tiltrække så vel turister som tilflyttere og samtidig opfylde de lokale eliter og indbyggeres ønsker.

Disse kulturelle dimensioner af de urbane transformationer i Vesten har naturligvis ikke været det primære fokus for den globale byforskning inden for samfundsvidenskaberne. Deres indsats har fortrinsvis været fremdrevet af logikken i de seneste økonomiske og teknologiske udviklinger. I forlængelse af de transnationale erhvervselskabsers hastige vækst er netværket af globale byer kommet til at fremstå som nøglen til kapitalismens ekspansion siden 1970'erne. Da selskaberne blev transnationale, etablerede de sig selvfølgelig i byerne frem for på landet. Tendensen til transnational økonomisk netværksdannelse accelererede voldsomt efter Berlinmurens fald i 1989, Sovjetunionens sammenbrud og Kinas åbning for kapitalistiske investeringer. Med den neoliberale økonomis triumf oplevede de amerikanske byer en genopblomstring, efter at mange i 1970'erne havde afskrevet dem som brændpunkter for kriminalitet, narko og tilbagegang. Dengang fik krisen i byerne kombineret med opkomsten af nye informationsteknologier mange forskere til fejlagtigt at mene, at byerne ville miste deres traditionelle funktion som velafgrænsede og centrerede rum inden for nationale rammer, og at det virkelige rum ville vige for det virtuelle rum. En stor del af de storstilede formuleringer om globale strømninger og netværk kan spores tilbage til denne konstellation af dystopisk urbanisme og teknologisk kommunikationsutopi.

Disse forudsigelser viste sig naturligvis ikke at holde stik. Siden dengang er urbaniseringsprocesserne blot accelereret og blevet intensiveret. De virkelige byer kom til at stå i centrum for den samfundsvidenskabelige globaliseringsforskning. Det har resulteret i en forskning i verdensbyer eller globale byer, hvor man har inddelt byerne på grundlag af deres placering i det wallersteinske hierarki af kerne, semi-periferi og periferi. I denne første fase af forskningen i verdensbyer skelnede John Friedman således mellem “primære kerne-verdensbyer” (New York, London, Tokyo, Paris, Los Angeles og Chicago), “primære semi-perifere verdensbyer” (Rio, São Paulo, Singapore), “sekundære kerne-verdensbyer” (San Francisco, Houston, Miami, Toronto, Madrid, Milano, Wien, Sidney, Johannesburg) og “sekundære

semi-perifere byer” (Mexico City, Caracas, Buenos Aires, Seoul, Taipei, Hongkong, Bangkok, Manila). Saskia Sassen fokuserede for sit vedkommende kun på nogle få globale byer, som hun primært definerede som hovedcentrene for finansiel administration og kontrol – London, Tokyo, og New York. På trods af Friedmans og Ssassens forskellige fokus er det tydeligt, at de fleste store afrikanske byer tillige med mange asiatiske, mellemøstlige og sydamerikanske byer gik durk gennem maskerne i denne tilgang, som modstillede den genuint moderne by med tredjeverdensbyen, og som stadig forekom at være baseret på forestillingen om globalisering som en ny version af efterkrigstidens moderniseringsteorier.

Forskerne begyndte at frygte, at den “styrende fiktion” om den globale by ville kunne have uhyggelige konsekvenser for bybefolkningerne, hvis den bevirkede, at en bys succes blev bestemt ud fra dens inddragelse i globaliteten, og at faren for ikke at blive global ville kunne være ensbetydende med stagnation og forarmelse. Forestillingen om den globale by som telos for de urbane ambitioner verden over hvilede tydeligvis stadig på den gamle skelnen mellem den første og den tredje verden. Den “globale by” blev i stigende grad opfattet og forstået som en videnskabelig konstruktion snarere end som et virkeligt sted, et håndgribeligt objekt. Uanset hvad den globale bys første fortalere (Friedman; Sassen) måtte have haft til hensigt, var den blevet reduceret til et slogan, der hverken kunne gøre krav på status af avantgarde for visse primært vestlige finans- eller servicecentre eller fungere som artikulation af andre steders ambitioner om at blive en del af den urbane elite. Sådanne ambitioner manifesterede sig typisk nationalsymbolsk for eksempel i form af opførelsen af verdens højeste skyskraber, til trods for at det snarere var horisontalt end vertikalt byggeri, der var fremherskende i Kuala Lumpur (Petrona Towers) eller Shanghai (Pudong).¹⁴ I hvert fald frem til 9/11 og måske også efterfølgende har skyskraberen formået at fastholde sit image som modernitetens og den globale bys hovedsymbol. Vi må imidlertid ikke glemme indvendingerne fra kritikere som Jennifer Robinson, der har hævdet, at indbildningen om den globale by i sig selv er blevet en måde, hvorpå man kan genfremsætte og styrke de vestlige forestillinger om avanceret modernitet og den urbane udviklingsideologi uden at tage hensyn til de mange helt afgørende aspekter af bylivet, der falder uden for den globale bys horisont (Robinson, “Global and World Cities”; *Ordinary Cities*). London, New York og Tokyo er selvfølgelig globale byer, i den særlige forstand at de fungerer som centre for aktiemarkedet og den globale finans- og servicesektor, men det, det gælder om, er at indse, som Anthony D. King har gjort, at alle byer i

13 Koolhaas, *Delirious New York*. Koolhaas’ eget værk har gennemgået en betydelig udvidelse fra de vestlige metropoler til storbyer som Lagos og byområder som Pearl River-deltaet i det sydøstlige Kina.

14 King, *Spaces of Global Culture* 3-22. Kings bog er en raffineret teoretisk og historisk analyse af modernitet og global kultur i en postkolonial verden. Sammen med Smith og Pieterse regnes den blandt de allerbedste forskningsbidrag inden for nyere urban- og globalstudier.

dag er globale (King, *Urbanism*). Faktisk er alle byer påvirket af de strukturelle omgrupperinger af de kapitalistiske økonomier over hele verden, nationalstaternes skiftende rolle i den politiske økonomi, de stadig mere komplekse udvekslinger mellem globalitet og lokalitet. Den alternative forestilling om verdensbyer ville inkludere de gamle industrielle kernebyer såsom Detroit eller Manchester samt de industribyer i de tidligere østbloklande, der henligger i ruiner som følge af afindustrialisering. Den ville også indbefatte byer i de marginaliserede zoner af verdensøkonomien, som udviser en helt særlig form for pulserende byliv (de afrikanske byer syd for Sahara), men i vid udstrækning forbliver ekskluderet fra globaliteten efter vestligt tilsnit. I forsøg på at udvide det urbane forskningsfelt taler Marcuse og van Kempen om "globaliserende byer", Simon During opererer med "regionale verdensbyer", og Robinson argumenterer for en omlægning af diskursen med sigte på "almindelige byer" (Marcuse og van Kempen; During; Robinson, *Ordinary Cities*). Sådanne semantiske strategier har til formål at vise, at de urbane transformationer ikke indskrænker sig til finanssektorens, serviceindustriens og mediebranchens verdenscentre, men faktisk gør sig gældende overalt om end i vekslende grad og på meget asymmetrisk facon. Robinson og Durings for så vidt meget sympatiske tanker slår mig ikke desto mindre hverken som semantisk eller teoretisk særlig tilfredsstillende. I en vis forstand er selv verdens mest indflydelsesrige urbane finans- og servicecentre også ganske utvetydigt regionale af væsen, ligesom de producerer deres helt egen lokalitet. Forestillingen om den almindelige by risikerer for sit vedkommende at sløre de voldsomt asymmetriske magtforhold og indflydelsesrelationer mellem byerne. Derimod finder jeg Kings overdrivelsesretorik programmatisk anvendelig, eftersom den tvinger os til at anerkende globaliseringens indvirkning på alle byer i verden og dermed udvider diskussionsfeltet og giver anledning til ny forskning i andre aspekter af de urbane vilkår i dag.

Bykulturer og modernitet

Store dele af denne tidligere globaliserings- og urbanteoretiske diskurs har været af uvurderlig betydning, men den var ofte aldeles tonedøv, når det gjaldt kulturspørgsmål. Man nåede aldrig rigtig frem til en fyldestgørende forståelse af de kulturelle dimensioner af globaliseringen, enten fordi de teoretiske og disciplinære rammer marginaliserede kulturen som et epifænomen, eller af den simple grund at man opfattede "autentisk" kultur som et spørgsmål om et subjektivt fællesskab og derfor nødvendigvis som noget lokalt, hvorimod kun økonomiske processer og teknologisk forandring mentes at være universelle og globale.¹⁵ I sådanne reduktive fremstillinger blev det lokale enten privilegeret som en kulturel tradition, der skulle bevares som autentisk og overlevelsedygtig, eller også blev det opfattet som noget oprindeligt, indfødt og forældet, der var blevet overhalet af udviklingen. Det globale fungerede derimod som "fremskridt", enten forstået som universalløsning eller fremtidsløfte eller som en fremmedgørende, undertvingende eller opløsende

kraft – endnu en af selve modernitetsdiskursens dybt traditionelle binariteter. Denne dikotomi mellem det globale og det lokale, som er så fremtrædende i anti-globaliseringsdiskursen, virkede imidlertid lige så homogeniserende som den kulturelle homogenisering, der angivelig var kendetegnende for den globalitet, man mente at modsætte sig. Den var slet ikke på omdrejningshøjde med den transnationale forståelse af de moderne kulturpraksisser, man allerede formåede at etablere i visse segmenter af de modernistiske og avantgardistiske bevægelser for over 100 år siden. Snarere end at tilbyde et nyt perspektiv på samtidskulturen genbrugte den blot en ældre sociologisk model for analysen af moderniteten (tradition eller oprindelig kultur versus modernitet, *Gemeinschaft* versus *Gesellschaft*, fællesskab versus samfund etc.) uden overhovedet at medtænke, at netop det forrige århundredes moderniserings- og globaliseringsprocesser har gjort denne tankefigur fra det 19. århundrede forældet.

Her støder vi på en af de centrale svagheder ved antiglobaliseringspositionen, når det gælder spørgsmål om kultur. Sådanne synspunkter opstiller ofte det kulturelle aspekt af globaliseringen forholdsvis endimensionelt som et spørgsmål om amerikanisering via Coca-Cola, McDonald's og Nike. Selvom det efterhånden er almindelig anerkendt, at der i dag uundgåeligt vil være tale om en vis interaktion mellem det lokale og det globale, bør "glokalisering" stadig betragtes som en udfordring snarere end som en løsning. Vi må fokusere på differentielle historier og dybdekulturel viden, sådan som de er bestemmende for det globale i de lokale eller regionale økonomier og kulturer.¹⁶ Det "glokale" udformer sig nemlig forskelligt i forskellige byer. Det rejser imidlertid en række metodologiske problemer, som ikke er helt ligetil at løse. Hvor globaliseringsteoretikerne er præget af en problematisk præsentisme og let mister blikket for den historiske specificitet, da er de historiske bystudier typisk rige på empiriske detaljer, idet de til gengæld risikerer at miste det globale overblik. Den dialektiske spænding mellem det globale og det lokale må opretholdes. Det ofte hørte argument, at de fortsat stærke lokale og historiske specificiteter vidner om svaghederne ved globaliseringstanken, er ikke overbevisende. Man kunne let vende denne argumentation på hovedet og sige, at det globale netop viser sin styrke gennem sin evne til at inkorporere, lade sig forvandle af og tilpasse sig til det lokale. Inkorporeringen vil trods alt altid være lokalt moduleret og etableret. Analysen af urbane forestillingsverdener og konkrete livsformer vil kunne hjælpe os til at overskride de metodologiske begrænsninger, der præger så vel den præsentistiske modelbygning som den rent empiriske historiografi. Når man studerer forskellige urbane forestillingsverdener side om side, vil der dukke *både* lig-

15 Tanken om kultur som et epifænomen i forhold til kapitalen er fremherskende i David Harveys marxistiske tilgang, hvorimod identificeringen af kultur med sted har dybe rødder i antropologien. For en fremragende kritik af sammenblandingen af sted og kultur, se Gupta og Ferguson 1-29.

16 Pieterse viser for eksempel, hvor forkert Mc Donaldiseringstesen er både empirisk og teoretisk. Se Pieterse 49-52.

heder og forskelle op, som vedbliver at stå i et spændingsfyldt forhold til hinanden. Vore dages verdensbyer i bred forstand fremstår hverken som aldeles unikke af væsen eller som funktionsdygtige metaforer for nogen global helhed. De er på én gang del og helhed.

Man kunne sige, at det er verdenssystemteorien, der har tilvejebragt de centrale argumenter for at studere globaliseringen historisk. Tilsvarende kunne man sige, at de genopblomstrende modernitetsdiskussioner efter postmoderniteten har udstyret os med en anden model for, hvordan vi kan nå ind til de kulturelle dimensioner af globaliseringen. Det er ikke noget tilfælde, at modernitets- og modernismediskurserne har fået et bemærkelsesværdigt comeback i forlængelse af den aftagende debat om "postmodernisme" og opkomsten af "globalisering" som den centrale term i disse år. Jean-François Lyotards provokerende bemærkning om, at et kunstværk må være postmoderne, før det kan blive genuint moderne, har vist sig at holde stik på måder, han næppe kunne have forudset (19). For tiden er der megen snak om modernitet i almindelighed, den anden modernitet, flydende modernitet, alternativ modernitet, modmodernitet, og jeg ved ikke hvad.¹⁷ Moderniteten og dens komplekse og konfliktfyldte relation til modernismen verden over bliver i dag taget op til fornyet overvejelse i arkitektur- og bystudier så vel som i litteratur, billedkunst, musik, antropologi og *postcolonial studies*.

På en måde er det egentlig ikke så overraskende. Modernitetsdiskursen har altid været langt tættere knyttet til spørgsmål om kultur, historie, filosofi og kunst end globaliseringsdiskursen. Selve ordet modernitetshistorie på de forskellige sprog vidner om oscillationen mellem det æstetiske og det sociale. Så vel det franske *modernité* som det tyske *die Moderne* har stærkere kunstneriske konnotationer end det engelske *modernity*. Følgelig er der ingen umiddelbar pendant til den engelske term *modernism* på fransk eller tysk. Ydermere er moderniteten blevet forstået i sin konstitutive relation til den europæiske oplysningstid i dennes historiske udvikling og differentiering – et forhold, der har været stærkt omstridt på europæisk grund lige siden den franske revolution, og som har indtaget en central position i de amerikanske diskussioner om postmodernitet og postkolonialitet. En af de mest befordrende udviklinger i de senere år har været indsigten i modernitetens og modernismens spredning over hele kloden og i deres transnationale, kosmopolitiske dimension lige så vel som deres koloniale indskrevethed.

Den urbane modernitet indskrænker sig ikke til Vesten. Denne verdens ikke-vestlige kulturer har alle været dybt påvirkede af globaliseringen i form af en forlængelse, acceleration og transformation af processer, der går helt tilbage til erobringens og koloniseringens tidsalder. I den senere del af det 20. århundrede havde moderniteten gennemsyret alle urbane rum om end asymmetrisk og i forskellig grad. Som *postcolonial studies* og nyere modernismeforskning har vist, har de koloniale byer deres egen helt særlige modernitet, som adskiller sig fra den vestlige metropols modernitet.¹⁸ Den aktuelle fase af globaliseringen må faktisk forstås som noget, der er udsprunget af tidligere former for modernitet, deres politiske

økonomier, deres urbane og industrielle former og deres kodifikationer af det internationale og det koloniale, det kosmopolitiske og det verdslige. Mange af vore dages verdensbyer er trods alt tidligere kolonibyer, som endnu hver især rummer en kolonial arv. I kolonierne var byudviklingen tydeligvis stærkt påvirket af metropolens praksisser og omvendt. Den koloniale eller postkoloniale by ville være utænkelig uden metropolen, men hvad vigtigere er, metropolen ville ikke være blevet metropol, hvis ikke det var for den koloniale by. Denne dialektik er værd at gøre til genstand for yderligere komparativ forskning.

Jeg er af den opfattelse, at de afgørende lokationer for den kulturelle globalisering i det 21. århundrede vil være de vordende megabyer i det, der engang blev kaldt den tredje verden, frem for de stadig mere musealiserede europæiske byer eller New York og Los Angeles, der er blevet overanalyseret som henholdsvis modernistisk og postmodernistisk rum. Både New York og Los Angeles vil fortsat give næring til den oppiskede kulturelle globalisering, ikke mindst i deres egenskab af knudepunkter for de globale medieforetagender, men byforskningens fokus er ved at flytte sig væk fra sådanne ældre vestlige byer. I den forbindelse vil jeg foreslå en åbning af arkitektur-, by- og kulturstudierne for de forestillede geografier, der kendetegner de alternative eller anderledes moderniteter, der som regel bliver trængt til side af det fokus på det nordligt-transatlantiske, der stadig er fremherskende i store dele af den akademiske verden i Vesten. En sådan tilgang er blevet endnu mere preserende, efter at 1990'ernes svimlende utopisme – som hyldede globale strømninger og ubegrænsede markeder og opererede med modeord som globalisering og kulturelle hybriditeter – har lidt tredobbelt nederlag med markedsnedsmeltningerne i 2000 og 2008 og 9/11-angrebene og deres verdensomspændende politiske følger. Til trods for den aktuelle finanskrise, som trækker økonomierne ned overalt på kloden, er verden i dag langt mindre global, end selv den moderate globaliseringsdiskurs giver indtryk af. Selv da den stod på sit højeste i 1990'erne, udspillede globaliseringen sig – med undtagelse af enkelte globalt udbredte varemærker som for eksempel Nike – i transnationale og gensidige overlappende, men geografisk indskrænkede klynger og ikke jævnt fordelt over hele kloden. Globalisering er således ikke kun et spørgsmål om inklusion versus eksklusion, men en proces i konstant forandring, som forløber med geografisk afgrænsede og distinkte intensiteter. Frem for at modstille det globale og det lokale i et vertikalt og hierarkisk forhold ville det måske være mere passende at operere med vekslende horisontale zoner af regionale relationer såsom toldunioner og sikkerhedsalliancer – det kunne for

17 Især Appadurai, *Modernity at Large* har været meget indflydelsesrig med sine etno-, ideo-, medie-, finans- og tekno-scapes. Hvad angår den nye dynamiske diskurs om moderniteten i en global nøglerolle, se også Gaonkar, særnummeret *Multiple Modernities* af *Daedalus*, Mitchell, *Questions of Modernity* og Knauff. For et kritisk syn på denne nye modernitetsdiskurs, se

Jameson (2002). For en tilsvarende diskussion i forbindelse med forskningen i æstetisk modernisme, se Huyssen, "Modernismens geografier" 6-18.

18 Som gode eksempler på sådanne arbejder kunne man nævne Lee om modernismen i Shanghai og Hosagrahar om oprindelige moderniteter inden for arkitektur og urbanisme.

eksempel være mellem Vesteuropa og Østeuropa, det kunne være i en klynge af sydasiatiske nationer, *Mercosur* i Sydamerika eller de centralamerikanske økonomier og deres forhold til USA's osv. Frem for at distribuere forbundetheder og strømninger ligeligt mellem alle regioner af kloden fungerer globaliseringen i horisontale klynger, hvorigennem og hvori de globale, lokale og regionale dimensioner rikoletterer rundt med forskellig intensitet og spændvidde. De specifikke byer og deres forestillingsverdeners rolle i forhold til andre byer i sådanne geografiske klynger er et *desideratum* for yderligere forskning.

En anden slags Marco Polo

At forsøge at fokusere på de urbane forestillingsverdener i Asien, Afrika eller Sydamerika indebærer ikke, at man forlader sig på sin forestillingsevne ligesom kejseren i Italo Calvino's *De usynlige byer* – hvilket har været den fremherskende fremgangsmåde i de vestlige bystudier. Vi må udvikle forskningssamarbejder med forskere fra andre byer og andre verdener, der står tættere på Marco Polos perspektiv. Med den forskel – og her vil jeg tillade mig at gå et skridt videre end den europæiske rejsende i Calvino's fiktion – at vores forestillede Marco Polo'er vil være i stand til at levere os dyb viden fra de byer, hvortil de er knyttede i deres liv og arbejde. Sammensmeltningen af deres og vores visioner vil måske kunne give mulighed for en bedre forståelse af de kompleksiteter, der er på spil under vores forsøg på at forestille os andre byer og andre verdener i globaliseringens fortryllende skær.

Spørgsmålet om historien og dermed om globaliseringens egen historie vil træde stærkt i forgrunden for ethvert forsøg på at forstå nutidens urbane forestillingsverdener. Vi må være lydhøre over for de forestillingsverdener, byer erindrer som deres fortid. På det punkt har modernitetens utopiske fremtidsløfte, om end på meget forskellig vis, været bestemmende for Buenos Aires og Bombays, São Paulo og Mexico Citys, Istanbul and Johannesburgs forudgående historier. Der er voksende konsensus om, at den modernistiske by, som er karakteriseret af byplanlægning, højtudviklet infrastruktur, offentlige services og institutioner og nationalstatens ledende rolle, gennem de senere årtier er blevet afviklet og forvandlet lige så meget af neoliberal økonomi og privatisering som af nye bølger af migration fra land til by og af transnationale migrationer.

Faktisk har de urbane transformationer i de senere årtier i det store og hele været lokale resultater af en tilstrømning af transnationale selskaber og investeringer, af internationale handelsaftaler og handelsstridigheder, af svækkelsen af staten og dens suverænitæt, af øget fattigdom verden over og den stigende grad af privatisering i forholdet mellem de offentlige og de private domæner. Nutidens globale megalopolis – Nestor García Canclini har meget sigende talt om en *monstropolis* – er unægtelig markant forskellig fra det 20. århundredes modernistiske tredjeverdensbyer. Med stadig stigende hyppighed erstatter helt nye, vidtstrakte byregioner (Shenzhen i Pearl River-deltaet) de langsomt fremvoksede koloniale

eller postkoloniale byer, der er opstået over flere århundreder delvist i relation til Vesten. Også de traditionelle byer har imidlertid mistet en stor del af den afgrænsede karakter, der gjorde dem til knudepunkter for den nationale identitet, centre for produktion og rammer om den klassiske politiske diskurs. Nye former for urban *governmentality* er under fremvækst i det, Appadurai har kaldt det “disjunktive demokrati” (Appadurai og Holston). Sydamerikanske forskere har beklaget den uundgåelige forsinkelse for ikke at sige det uundgåelige kollaps af enhver form for byplanlægning under omstændigheder, som er præget af ukontrollabel vækst og forarmelse. Fortællingen om den moderne koloniale bys storhed og fald er imidlertid tilbøjelig til at glemme den problematiske lagdeling af den ældre modernistiske by selv. Spændingerne mellem det moderne og dets magtfulde traditionelle Andre (Bombay), mellem de traditionelle eliter og frygten for nye immigranter (Buenos Aires), mellem konfliktuelle racemæssige forestillingsverdener og frygten for vold i byen (som gør sig gældende på hver sin måde i São Paulo og Johannesburg), den komplekse og omskiftelige relation mellem land og by (Bombay, Johannesburg) – alt dette minder os om, at de konflikter og spændinger, der karakteriserer samtidens bykulturer, har deres forløbere i de foregående årtier. Intet er nyt, men alt er forandret.

Når jeg forestiller mig en intensiv videnskabelig udveksling blandt byforskere overalt i verden, kommer jeg til at tænke på et litterært eksempel på denne anden Marco Polo-figur – en Marco Polo, der gør disse andre byer synlige indefra. Jeg tænker på den tyrkiske romanforfatter Orhan Pamuk og hans vidunderlige *Istanbul – erindringer og byen*. Pamuks værk er lige så meget en erindring om barndommens Istanbul, som det er urbansociologi, idéhistorie og rejseberetning. Pamuk beskriver det imaginære Istanbul gennem et prisme udgjort af byens forfattere og udenlandske tilrejsende. Det er imidlertid *hüzün* – melankolien i en tidligere kosmopolitisk by i ruiner, den tristesse og det sortsyn, der har været fælles for Istanbuls indbyggere lige siden sønderdelingen af det osmanniske rige og tabet af fordums storhed – der står i centrum for Pamuks mentale kort over Istanbul. I de urbane optrin og tableauer, han fremmaner, bliver *hüzün* som urbant forestillingsbillede til at tage at føle på som en næsten materiel virkelighed. Med det sproglige spil mellem Sufi-mystikernes *hüzün*, som øjner et håb i tabet, Robert Burtons melankoli og Lévi-Strauss’ tristesse fremmaner Pamuk en urban forestillingsverden, som blandt indbyggerne i Istanbul lige så vel er bestemt af tyrkisk historie som af den litterære forestillingsevne hos de vestlige tilrejsende fra Nerval og Flaubert til Gautier og Gide. Disse rejsende fra det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede skabte et Istanbul, set med vestlige øjne, som Pamuk i lighed med andre tyrkiske forfattere før ham har inkorporeret i sine erindringer om byen. Det lokale og det globale, nutiden og fortiden, fastholdes i et produktivt spændingsforhold i Pamuks forestilling om Istanbul. *Hüzün* resulterer imidlertid ikke i melankoliens fastfrosne lammelse og ej heller i den stemning af historisk dekadence, der er så fremtrædende i Lévi-Strauss’ beskrivelse af São Paulo og de indiske byer i *Tristes Tropiques*. Det

er snarere den kreative spænding mellem det vestlige blik og Pamuks egen tyrkiske baggrund, der har gjort ham til en genuint kosmopolitisk forfatter med stærke rødder i Istanbul. På en måde er han Marco Polo som fastboende opdagelsesrejsende. I sin bog om Istanbul taler han intetsteds om urbane forestillingsverdener, men han har ikke desto mindre leveret en af de bedste definitioner på de centrale bestanddele af en sådan forestilling: “Det, der giver en by dens særlige præg, [er] ikke bare dens topografi eller dens bygninger, men snarere den totale sum af hvert tilfældigt møde, hvert billede og bogstav, hver erindring og farve, der trænges i dens indbyggeres myldrende hukommelse, efter at de ligesom jeg har levet i de samme gader i halvtreds år.” (Pamuk 120). For at nå frem til en sådan forestilling må man kende en by ud og ind og samtidig formå at fare vild i den, sådan som Walter Benjamin viste det i *Barndom i Berlin omkring år 1900*. Vi har brug for at udvide de samfundsvidenskabelige urbanstudiers store mangfoldighed til transnationale eller måske ligefrem planetariske netværk, men vi har mindst lige så stor brug for uvurderlige litterære redegørelser for urbane forestillingsverdener som Pamuks, for det er dem, der kan fremmane bestemte steder og levendegøre dem med den dybe tidslighed, der tilskynder til at reflektere over andre byer, andre verdener. Først da vil de byer, der i vid udstrækning er forblevet usynlige for os, træde synligt frem og afsløre deres position i en modernitet, der er blevet global, men ikke homogen.

Artiklen er en redigeret udgave af “Introduction: World Cultures, World Cities” fra Andreas Huyssen, red. *Other Cities, Other Worlds: Urban Imaginaries in a Globalizing Age*. Durham, N.C.: Duke University Press, 2008.

Teksten er oversat af Morten Visby.

LITTERATURHENVISNINGER

- Appadurai, Arjun. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996.
- Appadurai, Arjun og James Holston, red. *Cities and Citizenship*. Durham/London: Duke University Press, 1999.
- Arrighi, Giovanni. *The Long Twentieth Century: Money, Power, and the Origins of Our Times*. London/New York: Verso, 1994.
- Bennett, Tony. "The Exhibitionary Complex." *New Formations* 4 (Spring 1988): 73-102.
- Brenner, Neil og Roger Keil, red. *The Global Cities Reader*. New York: Routledge, 2006.
- Calvino, Italo. "Italo Calvino on Invisible Cities." *Columbia* 8 (1983): 37-42.
- Calvino, Italo. *De usynlige byer*. København: Tiderne Skifter 2002.
- Castells, Manuel. *Netværksamfundet og dets opståen*. København: Hans Reitzel, 2003.
- Chakrabarty, Dipesh. *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2000.
- Daedalus*. Special issue on multiple modernities. 129:1 (Winter 2000).
- During, Simon. *Cultural Studies: A Critical Introduction*. London/New York, 2005.
- Friedman, John. "The World City Hypothesis." *Development and Change* 17:1 (1986): 69-84.
- Gaonkar, Dilip Parameshwar, red. *Alter/Native Modernities*. Særnummer af *Public Culture* 11:1 (1999).
- Gupta, Akhil og James Ferguson. *Culture Power Place: Explorations in Critical Anthropology*. Durham/London: Duke University Press, 1997.
- Hannerz, Ulf. *Transnational Connections: Culture, People, Places*. London/New York: Routledge, 1996.
- Harvey, David. *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origin of Social Change*. Oxford/Cambridge, MA: Blackwell, 1989.
- Hirst, Paul og Grahame Thompson. *Globalization in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance*. Cambridge: Polity Press, 1996.
- Hopkins, A.G. *Globalization in World History*. London: Pimlico, 2002.
- Hosagrahar, Jyoti. *Indigenous Modernities: Negotiating Architecture and Urbanism*. London/New York: Routledge, 2005.
- Huyssen, Andreas. "Modernismens geografier i en globaliserende verden." Red. Mads Rosendahl Thomsen. *Verdenslitterær kritik og teori*. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2008. 115-137.
- Jameson, Fredric. *A Singular Modernity: Essay on the Ontology of the Present*. London/New York: Verso, 2002.
- King, Anthony D. *Urbanism, Colonialism, and the World Economy*. London/New York: Routledge, 1990.
- King, Anthony D. *Spaces of Global Cultures: Architecture Urbanism Identity*. London/New York: Routledge, 2004.
- Knauff, Bruce M., red. *Critically Modern: Alternatives, Alterities, Anthropologies*. Bloomington: Indiana University Press, 2002.
- Koolhaas, Rem. *Delirious New York: A Retroactive Manifesto for Manhattan*. New York: Oxford University Press, 1978.
- Lee, Leo Ou-fan. *Shanghai Modern: The Flowering of a New Urban Culture in China 1930-1945*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999.

- Lefebvre, Henri. *La production de l'espace*. Paris: Anthropus, 1974.
- Lefebvre, Henri. *Critique de la vie quotidienne*. Paris: L'Arche, 1968-77.
- Liotard, Jean-François. "Svar på spørgsmålet: Hvad er det postmoderne?" *Det postmoderne forklaret for børn*. København: Akademisk Forlag, 1986.
- Marcuse, Peter & Ronald van Kempen, red. *Globalizing Cities: A New Spatial Order*. Oxford: Blackwell, 2000.
- McLuhan, Marshall. *Mennesket og medierne*. København: Gyldendal, 1967.
- Mitchell, Timothy. "The World as Exhibition." *Comparative Studies in Society and History* 31:2 (1989): 217-236.
- Mitchell, Timothy, red. *Questions of Modernity*. London/Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000.
- Pamuk, Orhan. *Istanbul – erindringer og byen*. København: Lindhardt og Ringhof, 2007.
- Pieterse, Jan Nederveen. *Globalization and Culture: Global Mélange*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2004.
- Robertson, R. "Globalisation or Glocalisation?" *Journal of International Communication*, 1:1 (1994): 33-52.
- Robinson, Jennifer. "Global and World Cities: A View from off the Map." *International Journal of Urban and Regional Research* 26:3 (1998): 378-393.
- Robinson, Jennifer. *Ordinary Cities: Between Modernity and Development*. London/New York: Routledge, 2006.
- Rydell, Robert W. *All the World's a Fair: Visions of Empire at American International Expositions, 1876-1916*. Chicago/London: University of Chicago Press, 1984.
- Rydell, Robert W. *World of Fairs: The Century-of-Progress Expositions*. Chicago/London: University of Chicago Press, 1993.
- Said, Edward. *Orientalisme*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, 2002.
- Sassen, Saskia. *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1991.
- Sklair, Leslie. "The Transnational Capitalist Class and Global Capitalism." *Political Power and Social Theory* 12 (1998): 3-43.
- Smith, Michael Peter. *Transnational Urbanism: Locating Globalization*. Oxford: Blackwell, 2001.
- Soja, Edward. *Postmodern Geographies*. London/New York: Verso, 1989.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. *Death of a Discipline*. New York: Columbia University Press, 2003.
- Taylor, Charles. *Modern Social Imaginaries*. Durham, NC: Duke University Press, 2004.
- Wallerstein, Immanuel. *The Capitalist World-Economy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979.